

HERMANN GEISSLER FSO

Pričevanje vernikov v zadevah vere po Johnu Henryju Newmanu

Med pomembne spise izpod peresa bl. Johna Henryja Newmana (1801–1890) spada študija *O pričevanju laikov v zadevah verskega nauka*.¹ Članek je po objavi sprožil ostre debate. Še danes se o njem krešejo mnenja. Namen pričujočih izvajanj je kratek opis dramatičnega konteksta omenjene študije, predstavitev njene bistvene vsebine ter trajnega pomena Newmanovih misli.

I. Okvir študije

Newmanova študija o pričevanju vernikov v zadevah verskega nauka je izšla 1859 v reviji *Rambler* (»Popotnik«), ki je bila ena pomembnejših revij za izobražene katoličane v Angliji. Ustanovljena je bila 1848 in številni laiki so jo visoko cenili, nekateri škofje pa so nanjo gledali kritično. Razlogi za to so bili deloma osebni, kritiko pa so izzvali tudi nekateri članki, v katerih je glavni urednik Richard Simpson – tudi on je bil prej anglikanski duhovnik, ki je prestopil v katoliško Cerkev – naravnost in včasih tudi polemično opozarjal na pomanjkljivosti v katoliški Cerkvi.

Na začetku leta 1859 se je položaj zaostрил. Angleška vlada je imenovala kraljevo komisijo za osnovnošolsko izobrazbo in je pokazala pripravljenost, da podpre tudi katoliške šole. Katoliška

Hermann Geißler FSO, član Duhovne družine Delo, roj. 1965, duhovnik 1991. Doktorat: »Vest in resnica pri kardinalu Johnu Henryju Newmanu« (Frankfurt 21995). Vodi mednarodno središče Newmanovih prijateljev v Rimu. Od leta 2009 je vodja doktrinalnega oddelka na kongregaciji za verski nauk. Članek Das Zeugnis der Gläubigen in Lehrfragen nach John Henry Newman, v: IkZ Communio 41, zv. 6 (2012) je prevedel Bogdan Dolenc.

Cerkev pa ni uveljavila svoje pravice glede sodelovanja v tej komisiji. Škofje so prišli do sodbe, da ne morejo sodelovati s takšno komisijo, ki ima namen preverjati tudi metode verskega pouka. V januarski številki *Ramblerja* je izšel članek, v katerem katoliški šolski nadzornik Scott Nasmyth Stokes spoštiljivo, a jasno zavrne razloge, ki so jih škofje navedli proti sodelovanju s kraljevo komisijo, kot nezadostne. Ta članek je bralstvo razlagalo kot izraz pomanjkljive lojalnosti *Ramblerja* do škofov. Da ne bi prišlo do javnega spotikanja, sta se kardinal Wiseman in škof Ullathorne odločila, da prosita Simpsona, naj odstopi kot glavni urednik in izdajanje revije prepusti Newmanu. Newman je po dolgem pretehtavanju privolil. S tem je hotel rešiti obstoj revije, pomembne za katoliške razumnike, in prispevati k miru v Cerkvi.

Odločil se je, da spremeni polemični ton revije, ne pa njene temeljne usmeritve. Spočetka je kazalo, da so z njegovo smerjo zadovoljni tako škofje kot tudi znani lastnik revije, Sir John Acton. V majski številki *Ramblerja* (1859) je hotel Newman pretehtati kritiko, ki so je bili deležni škofje zaradi svojega stališča do kraljeve komisije. V ta namen je objavil obsežne odlomke iz pastirskih pism, v katerih kardinal Wiseman in škof Ullathorne razlagata svoje stališče. Dostavil pa je, da naj bi glede tega vprašanja – ob vsem priznavanju pravic škofov – svoje mnenje povedali tudi laiki: »Če škofje povprašajo vernike za mnenje v primeru, ko se pripravlja definicija verske resnice (dogme), kakor se je to zgodilo nedavno glede dogme o brezmadežnem spočetju, potem je povsem naravno, da pričakujemo podobno dejanje prijaznosti in simpatije tudi pri pomembnih praktičnih vprašanjih ...«²

Na temelju tega stavka je profesor dogmatike John Gillow Newmana osumil herezije. Newman je ta očitek odločno zavrnil in je prosil škofa Ullathorna, naj za revijo *Rambler* postavi teološkega cenzorja, ki bo kot strokovnjak zadevo nepristransko razčistil. Škofu se to ni zdelo primerno. Namesto tega je obiskal Newmana in ga pozval, naj odstopi kot urednik *Ramblerja*. Ni mogel razumeti, zakaj naj bi bila izobrazba laikov pomembna za Cerkev. Newmanu je rekel: »Naši laiki so miroljubni ljudje ... So globoko verni in ne

slišijo radi, če kdo izraža dvome.« Newman je o tem pogovoru napravil naslednjo kratko zabeležko: »Odgovoril sem v tem smislu, da on vidi eno plat zadeve, jaz pa drugo; da škofje ne vidijo resničnega položaja laikov ... On je rekel nekako takole: 'Kdo pa so laiki?' Odgovoril sem, da bi bila Cerkev brez njih videti smešno – a nisem uporabil ravno teh besed.«³ Čeprav Newman ni mogel razumeti škofovega stališča, je ostal miren in je takoj brez ugovora privolil v njegov predlog. Enemu svojih prijateljev je v tistem času pisal: »Obljubil sem mu, da se z julijem odrečem *Ramblerju*. Najin pogovor je od začetka do konca potekal brez nesoglasja. Glede na načela in občutja, po katerih sem vse življenje ravnal, nikakor nisem mogel napraviti drugače. Besedi zakonitega predstojnika se nisem nikoli upiral in se mu nikoli ne morem upirati, če govori v skladu s svojo pristojnostjo.«⁴ S tem pa zadeva še ni bila končana. Newman je moral pripraviti še izid julijske številke *Ramblerja*. V njej je hotel obraniti položaj vernikov v Cerkvi, ker je po njegovem prepričanju šlo pri tem za pomembno sestavino razodetja o bistvu Cerkve. Zato je objavil študijo *O pričevanju laikov v zadevah verskega nauka* in v njej podprl svoje gledanje s teološkimi in zgodovinskimi argumenti.

Čeprav so bili Newmanovi razlogi neizpodbitni, so se kmalu pojavile obremenjujoče obtožbe. Profesor Gillow je Newmana obtožil, da zanika nauk o nezmotnosti Cerkve. Škof Brown iz Newporta je prevedel odlomke spisa v latinščino – vrh tega še precej pomanjkljivo – in ga v Rimu tožil pri kongregaciji *Propaganda Fide*, ki je bila v tistem času še pristojna za katoliško Cerkev v Angliji. Newman je slišal za te očitke in se je januarja 1860 obrnil na kardinala Wisemana, ki se je takrat ravno mudil v Rimu; želel je izvedeti, katerim dogmatičnim stavkom naj bi njegova izvajanja nasprotovala. To Newmanovo pismo so v Rimu posredovali omenjeni kongregaciji; tam so napisali pripombe k posameznim mestom iz članka, do katerih naj bi Newman zavzel svoje stališče. Te pripombe pa do Newmana nikoli niso dospele. Prejel je le pismo s sporočilom, da bo zadevo zanj razčistil kardinal Wiseman. V resnici ni bilo nič razjasnjeno: kardinal Barnabò, prefekt kongregacije *Propaganda Fide*, je menil, da je Newman neposlušen, ker

ne odgovori. Newman ni nič natančnega vedel o očitkih, ki so nanj leteli, in se zato ni mogel braniti. Ultramontanisti so ga imeli za nevarnega človeka. Znane so besede monsinjorja Talbota, spreobrnjenca iz Anglije, ki je deloval v Rimu kot papeški komornik, in je nekaj let kasneje pisal nadškofu Manningu: »Povsem drži, da je v Rimu dr. Newmana zasenčil oblak, odkar ga je škof iz Newporta naznanil zaradi herezije v njegovem članku v *Ramblerju*.« Laiki bodo po njegovem kmalu »začeli to uporabljati v svoj prid« in »prevajati v prakso tisto teorijo, ki jo dr. Newman uči v svojem članku v *Ramblerju*... Za kaj so pristojni laiki? Za lov, streljanje in zabavo. To so reči, na katere se nekaj spoznajo, do vmešavanja v cerkvena vprašanja pa nimajo niti najmanjše pravice ... Newman je najnevarnejši človek v celi Angliji.«⁵

Newmana je več let zasenčeval oblak nezaupanja, zato v tem času ni ničesar objavljajal. Šele po letu 1864, ko je v *Izpovedi mojega življenja* (*Apologia pro vita sua*) javnosti razkril razvoj svojega mišljenja in svojo pot v katoliško Cerkev, so se sumničenja izkazala kot povsem neosnovana. Leta 1867 se je nesporazum dokončno razjasnil tudi pri kongregaciji *Propaganda Fide*. Ambrose St. John in še neki drugi oratorijanec iz Birminghama sta ob obisku v Rimu izvedela, da se Newmanu očita, da ni pojasnil spornih mest iz članka v *Ramblerju*. Oba sta razložila, da do Newmana nikoli ni prišla vest o teh težavah. Papež Pij IX. je bil o tem obveščen in je prosil nadškofa Cullena, da se izjavi o Newmanovi pravovernosti. Ko je irski nadškof poslal o tem zelo ugodno poročilo, je postalo vsem v Rimu jasno, da je šlo pri obtožbah zgolj za obrekovanja.

V tem času trpljenja je Newman pisal prijatelju Henryju Wilberforceu: »Če človek o nepravem času poskusi nekaj, kar je samo po sebi pravilno, ga utegnejo imeti za heretika ali shizmatika. Morda je to, za kar si prizadevam, resnično in dobro, vendar utegne biti Božja volja, da se to uresniči šele sto let kasneje ... Ko me ne bo več na svetu, bodo morda uvideli, da so me nekateri ljudje odvrnili od dela, ki bi ga bil zagotovo zmogel opraviti. Bog vlada nad vsem. Vendar me potre, ko vidim, da nekateri nimajo občutka za sedanji čas in da človeka odslovijo in ovirajo takoj, ko

se nečesa loti.«⁶ Newman je daleč prehiteval svoj čas. Cerkev je njegove misli – posebej tudi glede poslanstva vernikov v Cerkvi – sto let kasneje v polnosti sprejela in te misli delujejo vse do danes kot vzpodbuda in ohrabritev. Poleg tega Newmanova drža v teh letih preizkušanj izkazuje, v kakšnem duhu se zmorejo cerkveno čuteči ljudje spoprijemati s težavami in trpljenjem znotraj Cerkve.

II. Vsebina študije

1. Newmanova izhodiščna misel, ki sloni na dolgoletnem študiju cerkvenih očetov, se glasi, da je apostolsko izročilo zaupano Cerkvi kot celoti in da so vsi cerkveni organi in službe vsak na svoj način odgovorni za njegovo ohranjanje in predajanje. Apostolsko izročilo se v različnih časih izraža različno: »enkrat po ustih škofov, drugič prek cerkvenih učiteljev, spet drugič prek ljudstva ali prek bogoslužja, obredov, opravil in navad; pa tudi prek dogodkov, spornih vprašanj (kontroverz), gibanj in vseh drugih pojavov, ki jih zajemamo s pojmom zgodovina.«⁷ Iz tega Newman izvaja, da »nobenega od teh kanalov izročila ne smemo omalovaževati«, a takoj dodaja, »da je dar presojanja, razlikovanja, definicije, označevanja in zabičevanja katerega koli dela tega izročila zaupan izključno učeči Cerkvi (*Ecclesia docens*)«⁸. Vsakemu je prepuščeno, da bolj poudarja eno ali drugo plat te resnice. Newman zase pravi, da ima navado »pripisovati velik pomen soglasju vernikov (*consensus fidelium*)«⁹.

2. To spoznanje mu je pomagalo rešiti prenekatero težavo v zvezi z vprašanjem razvoja verskega nauka. Cerkevno izročilo namreč ni mehanično predajanje verskih vsebin, ampak gre za živ proces, ki postane objektivno oprijemljiv prek zgodovinskih pričevanj. Izročilo pa ima tudi subjektiven pomen: vsi udje Cerkve so bili napolnjeni s Svetim Duhom in so tako nosilci izročila. Zakaj je torej tako pomembno soglasje vernikov? »Ker je občestvo vernikov ena od prič za dejstvo izročanja razodetih resnic in ker je njihov *consensus* v celotnem krščanstvu glas nezmotne Cerkve.«¹⁰ Soglasje

vernikov more zato nadomestiti odsotnost patrističnih pričevanj o posameznih vprašanjih.

Pri tem se Newman sklicuje najprej na p. Giovannija Perroneja SJ, s katerim je leta 1847 v času priprave na duhovniško posvečenje v katoliški Cerkvi veliko razpravljal o tem vprašanju. Perrone v nekem svojem delu, kjer obravnava brezmadežno spočetje, govori o čutenju s Cerkvijo (*sensus Ecclesiae*) in ga označuje kot sodelovanje pastirjev in vernikov (*conspiratio pastorum ac fidelium*). Čut vernikov (*sensus fidelium*) pa označuje kot »nekaj, kar je različno od učiteljstva pastirjev, ni pa od njega ločeno«. Z Gregorjem iz Valencije ugotavlja, »da ima pri sporu o določenem verskem vprašanju soglasje vseh vernikov takšno dokazno moč za eno ali drugo stran, da se lahko papež mirno oprime tega mnjenja in to tudi mora storiti, saj gre za gledanje nezmotne Cerkve«. Tega pa ne smemo razumeti tako, »kot da bi nezmotnost obstajala v *consensus fidelium*, temveč je ta *consensus* za nas pokazatelj (*indicium*) ali orodje (*instrumentum*) sodbe Cerkve, ki je nezmotna«. Kot primer definicije živega cerkvenega učiteljstva na temelju soglasja vernikov p. Perrone navaja verski nauk o tem, da so duše po očiščevanju v vicah in pred poslednjo sodbo že deležne blaženega gledanja Boga. Ta nauk je v 14. stoletju predložil papež Janez XXII., ne na osnovi jasnih svtopisemskih ali patrističnih besedil, ampak na temelju enoglasnega pričevanja, »neučakanosti« in »močnih zahtev« vernikov.¹¹

Newman nato omenja okrožnico, s katero je papež Pij IX. v pripravi na razglasitev verske resnice 1854 škofe prosil, naj mu sporočijo, kaj mislijo duhovniki in verno ljudstvo glede nauka o brezmadežnem spočetju in glede primernosti definicije. Zatem omenja samo definicijo, v kateri Pij IX. med pričevanji za apostolski izvor dogme omenja tudi *singularis catholicorum Antistitum ac fidelium conspiratio*. To pomeni: »V isti sapi se omenja *conspiratio* obojega, učeče in poslušajoče Cerkve, kot dvojno pričevanje, saj se pričevanji med seboj dopolnjujeta in ju ni mogoče ločevati.«¹²

Na koncu Newman omenja tudi svojega škofa Ullathorna, ki je kmalu po razglasitvi dogme zapisal, da je prepričanje vernikov »ogledalo« tega, kar učijo pastirji. Sklicujoč se na mesto v majski

številki *Ramblerja*, ki so jo tako ognjevitno napadali, Newman za-
piše s suho ironijo: »Prav res drži, tako menim, da lahko človek
povpraša (*consult*) svoje ogledalo in tako nekaj spozna o sebi, česar
na noben drug način ne bi izvedel.«¹³

3. V naslednjem poglavju Newman govori o tem, kakšno je
razmerje med soglasjem vernikov in prepoznavanjem izročila
Cerkve. Najprej s p. Perronejem zatrjuje, da je soglasje pričevanje
za apostolski nauk. Ko Newman govori o »povpraševanju (*consulting*)
vernikov«, pri tem ne misli – kakor je napak menil profesor
Gillow –, da morajo škofje svoje vernike povprašati za nasvet ali
da bi bili odvisni od njihove sodbe, preden bi mogli zavzeti stališče
do določenega verskega vprašanja. »Povprašati« (*consult*) more,
zlasti v pogovorni angleščini, pomeniti tudi »ugotoviti določeno
dejstvo«: »Tako pravimo, da 'povprašamo barometer' glede vreme-
na. Pri tem barometer zgolj kaže dejansko višino zračnega tlaka.
Podobno 'povprašamo' žepno ali sončno uro glede časa. Zdravnik
'povpraša' bolnikov utrip... Utrip je samo pokazatelj njegovega
zdravstvenega stanja.«¹⁴ Samo v tem smislu hoče Newman govoriti
o povpraševanju vernikov: »Nedvomno se njihov nasvet, njihovo
mnenje, njihova sodba v zadevi definicije ne zahteva. Upošteva
pa se dejansko stanje (*Sachverhalt*) tj. njihova vera in sicer kot
pričevanje za tisto apostolsko izročilo, na temelju katerega – in
zgolj na tem temelju – more biti definirana katera koli dogma.«¹⁵

Soglasna sodba vernikov pa je še več kakor le pričevanje za
resnico. Opirajoč se na velikega tübinškega teologa Johanna Adama
Möhlerja govori Newman o »nekakšnem instinktu« v skrivno-
stnem Kristusovem telesu, ki je sad združenja vernikov z Bogom
in ustvarja nekakšno cerkveno vest, ki vernike vodi k temu, da
doumejo resnico.¹⁶ Kot nekoč kardinal John Fisher tudi Newman
omenja Svetega Duha, ki vodi Božje ljudstvo.¹⁷ Z Avguštinom
zatrjuje, da moremo soglasje vernikov razumeti kot odgovor na
njihove molitve.¹⁸ Posebej pomembna je zanj vloga verskega čuta,
ki je nekakšen duhovni imunski sistem: »Versko življenje ljudstva
ima določeno samosvojest in smer, ki se razodevata po tem, kako
se sooča z različnimi pogledi, navadami in ustanovami, ki mu

prihajajo naproti. Vrzi kos lesa v reko in takoj boš videl, v katero smer teče in s kakšno hitrostjo; vrzi samo bilko slame v zrak in videl boš, kam piha veter. Pusti, da tvoje heretično ali katoliško načelo deluje v množici ljudi in takoj boš ugotovil, ali je množica prepojena s katoliško resnico ali s heretično zmoto.«¹⁹

4. Da bi bralcem pomagal dojeti pomen nauka o soglasju vernikov, Newman zatem izčrpno opisuje dobo arijanizma, ki mu je kot anglikanec posvetil svojo prvo večjo študijo. To obdobje v četrtem stoletju je po Newmanu »obdobje cerkvenih učiteljev, ki so mu bili v okras sv. Atanazij, sv. Hilarij in sv. Avguštin«. Kljub temu »so v tistih dneh Božje izročilo, ki je bilo zaupano nezmotni Cerkvi, v veliko večji meri oznanjali in ohranjali verniki kot pa škofje«²⁰. Newman ne zanika, »da so bili škofje, kar zadeva njihovo notranje življenje vere, v pretežni večini pravoverni, niti da so se številni kleriki postavili na stran laikov in delovali kot njihovo središče in voditelji, niti da so laiki dejansko svojo vero v prvi vrsti prejeli od škofov in duhovnikov, niti da je bil velik del laikov neveden, drugi del pa se je pustil za trajno okužiti od arijanskih učiteljev, ki so se polastili škofovskih sedežev ter so si s posvečenji pridobili heretične duhovnike«²¹. Kljub temu pa zatrjuje, »da je v tem času neznanse zmede vzvišeno dogmo o Božji naravi našega Odrešenika v veliko večji meri oznanjala, zatrjevala in (človeško govorjeno) tudi ohranjala *Ecclesia docta* kakor pa *Ecclesia docens*.«²².

Newman svojo trditev podkrepi z vrsto pričevanj iz dobe cerkvenih očetov. Po koncilu v Niceji (325) je nastopil čas, v katerem »je delovanje učeče Cerkve (*Ecclesia docens*) začasno prenehalo,«²³ »ko je bil celoten episkopat kot telo (*Körperschaft*) nezvest svoji službi,«²⁴ čas, »v katerem so enkrat papež drugič pa kakšen patriarh ali metropolit ali kakšen drugi škof na odličnem škofovskem sedežu, spet kdaj drugič pa splošni koncili izrekli stvari, za katere velja, da bi bilo bolje, da jih ne bi izrekli.«²⁵ Obsežni deli Cerkve so takrat zašli v arijanizem, zlasti ker škofje, tudi zaradi nasilnega zatiranja s strani arijansko usmerjenih cesarjev, svojih dolžnosti v veliki meri niso opravljali: »Izražali so se vsak po svoje, drug proti drugemu; po Niceji ni bilo mogoče najti ničesar, kar bi lahko imenovali trdno,

nespremenljivo ali nepretrgano pričevanje, in to je trajalo skoraj šestdeset let. Omenjeni čas pozna vprašljiva cerkvena zborovanja in nezveste škofe; šibkost, strah pred posledicami, zavajanje, prevare, blodne predstave – vse to je prevladovalo brez konca, brez upanja in je segalo skoraj do zadnjega koticčka katoliške Cerkve. Sorazmerno maloštevilni, ki so ostali verni, so bili tarča blatenja in so morali v izgnanstvo.«²⁶ Zadnji od dvaindvajsetih odlomkov, ki jih Newman navaja kot dokaz za umanjkanje mnogih pastirjev v onem času, je izpod peresa sv. Gregorja iz Nazianca: »Če povem po pravici, bi se najraje izognil slehernemu škofovskemu zborovanju, kajti nisem še doživel nobene sinode, ki bi jo bili pripeljali do srečnega konca in bi bila ozdravila obstoječe zlo, nasprotno, še povečala ga je. Tekmovanje in častihlepje sta močnejši kot pamet – ne misli, da pretiram, ko to pripovedujem –; in tisti, ki hoče posredovati, bolj tvega, da bo kakšna obtožba zadela njega, kakor pa da bi mu uspelo razčistiti obtožbe, s katerimi ostali drug drugega obkladajo.«²⁷

Na tem mestu Newman navaja številna pričevanja, ki govorijo v prid temu, da »je laiški stan kot celota ostal zvest svoji krstni milosti« in »je s pomočjo Božje previdnosti zagotavljal cerkveno trdnost ljudi, kot so bili Atanzij, Hilarij, Evzebij iz Vercellija, pa tudi drugih samotnih spoznavalcev, ki bi brez te trdnosti morali propasti.«²⁸ Bazilij Veliki je zapisal: »Tako daleč je prišlo, da so ljudje opustili molilnice in se zbirajo na samotnih krajih. Žalosten prizor! Ženske in otroci, starci in drugi onemogli ljudje trpijo, ko so izpostavljeni nalivom in snežnim viharjem, vetru in zmrzali, poleti pa žgočemu soncu. Vse to sprejemajo nase, ker nočejo imeti deleža pri pokvarjenem kvasu arijanstva.«²⁹ Hilarij iz Poitiersa se takole obrača na cesarja Konstancija: »Ne samo z besedami, ampak s solzami prosimo Vaše veličanstvo, da bi poskrbeli, da se za katoliške cerkvene občine končajo te moreče krivice, da bi jih obvarovali pred neznosnimi preganjanji in žalitvami tega časa, ki jih vrh vsega – povsem nenaravno – trpijo ravno s strani naših bratov. Zagotovo bo Vaša blagost prisluhnila glasu tistih, ki tako glasno kličejo: Katoličan sem in nikakor si ne želim postati heretik.«³⁰ Enaindvajset podobnih besedil cerkvenih očetov navaja Newman, da

bi podkrepil soglasje vernikov v najpomembnejših mestih tedanjega krščanskega sveta. V času, ko koncilom in škofom ni uspevalo ohranjati čiste vere, je moralo v pomoč priti soglasje vernikov.

5. Ob koncu se Newman posveti razmeram v svojem času in pri tem nedvoumno pokaže, kakšno mesto pripisuje na eni strani cerkvenemu učiteljstvu in na drugi soglasju vernikov. Ugotavlja, da pričevanja iz četrtega stoletja niso vzorčna za vso cerkveno zgodovino ali celo za njegov čas. Hvali prizadevanje škofov v prid vere: »Nikoli niso bili škofje krščanskega sveta tako vdani svetemu sedežu, tako pristno verni, tako vestni v izpolnjevanju svojih posebnih dolžnosti, tako nenaklonjeni novotarjam in tako vzvišeni nad skušnjava teološkega sprenevedanja.«³¹ Newman v tem prepozna razlog, da je soglasje vernikov v očeh mnogih stopilo v ozadje.

Po njegovem prepričanju pa ima vsak ud Cerkve »svoje posebne naloge in nobenega ne moremo brez škode zanemarjati. Sicer je laiški stan v stvareh vere samo zrcalna slika ali odmev duhovnikov, vendar pa *conspiratio pastorum et fidelium* vsebuje nekaj, česar zgolj pri pastirjih ne najdemo«³². Newman ob sklepu svoje študije spomni na veselo vzklikanje vernikov ob definiciji dogme o Mariji kot Božji materi na koncilu v Efezu (431). Pripominja, »da je *Ecclesia docens* gotovo srečnejša takrat, kadar jo obdajajo takšni navdušeni privrženci... , kakor pa takrat, ko pusti, da verniki ostajajo daleč od preučevanja njenih Božjih nauk in od sočutenja z njenimi svetimi premišljevanji ter od njih pričakuje le, da z vključno vero (*fides implicita*) pritrjujejo njeni besedi; takšen odnos pri izobraženih ljudeh vodi v brezbržnost, pri revnih pa v praznoverje«³³.

III. Trajni pomen študije

Newmanu nikoli ni šlo za posamezne besede ali pojme. Zato je mogel brez nadaljnega priznati, da bi nekateri izrazi v njegovi študiji lahko bili jasnejši. Zanj so štejele ideje in vsebine, te pa ohranjajo trajni pomen in osvetlujejo tudi nekatera temeljna vprašanja, o katerih se danes razpravlja.

1. Za Newmana je pomembno dejstvo, da Cerkev ni zgolj pravna ustanova, ki jo vodijo uradniki, ampak je Kristusovo telo, v katerem imajo vsi udje nenadomestljivo mesto. Cerkev je skupnost z različnimi organi in s skupno versko zavestjo, ki so je deležni vsi njeni udje in ki ne more zaiti v zmoto. Drugi vatikanski koncil je to pojmovanje Cerkve in *consensus fidelium* podal kot katoliški nauk: »Celota vernikov, ki imajo maziljenje Svetega Duha (prim. 1 Jn 2,20.27), se v verovanju ne more motiti. In to svojo posebno lastnost razodeva z nadnaravnim verskim čutom vsega ljudstva (*supernaturali sensu fidei totius populi*), 'ko od škofov do zadnjih vernih laikov' (prim. sv. Avguštin, De Praed. Sanct. 14, 27) izpričuje svoje vesoljno soglasje v stvareh vere in nravnosti (*universalem suum consensum de rebus fidei et morum*). Kajti s tem verskim čutom, ki ga budi in podpira Duh resnice, Božje ljudstvo pod vodstvom svetega učiteljstva, kateremu je zvesto poslušno, sprejema ne človeško besedo, marveč, kar resnično je, Božjo besedo (prim. 1 Tes 2,13); neomahljivo se oklepa vere, ki je bila enkrat izročena svetim (prim. Jud 3), s pravilnim presojanjem vanjo globlje prodira in jo v življenju na polnejši način uresničuje.«³⁴

Iz tega sledi, da so vsi udje Cerkve odgovorni za vero in njeno zvesto predajanje. Člani hierarhije in verni laiki imajo pri tem različne naloge, a so poklicani, da skupaj nadaljujejo v svetu Kristusovo poslanstvo. Med udi Cerkve »vlada enakost glede dostojanstva in glede dejavnosti, ki je skupna vsem vernikom v graditvi Kristusovega skrivnostnega telesa. Razlikovanje namreč, ki ga je Gospod postavil med posvečenimi služabniki in preostalim Božjim ljudstvom, vključuje povezanost; saj so pastirji in drugi verniki, kolikor drug drugega potrebujejo, med seboj v tesni zvezi. Pastirji Cerkve naj si po Kristusovem zgledu služijo medsebojno in drugim vernikom, ti pa naj s pastirji in učitelji vneto sodelujejo. Tako v raznoličnosti vsi pričujejo za čudovito edinost v Kristusovem telesu: kajti ravno raznoličnost darov, služb in del zbira Božje otroke v enoto, ker 'vse to dela prav isti Duh' (1 Kor 12,11).«³⁵

Newman se odlikuje po tem, da podaja zelo uravnovešeno ekleziologijo in ovrednoti poslanstvo, ki je lastno vsakemu udu

Cerkve. Izhaja iz tega, da je Cerkev skrivnost vere, potem pa podčrta potrebno edinost in sodelovanje vseh. Zato je prepričan nasprotnik vsakega ideološkega ustvarjanja nasprotja med hierarhijo in laiki. Kakor je on v 19. stoletju grajal zoževanje Cerkve zgolj na institucionalni sestav, tako bi danes zagotovo razkrival težnjo odpravljanja razlik med laiki in hierarhijo. Kakor je v svojem času tožil, da se soglasju vernikov ne pripisuje več nobene pomembnosti, bi morda v naših časih opozarjal, da so žal mnogi v Cerkvi pozabili, da odločitve v zadevah vere in nravnosti spadajo v izključno pristojnost hierarhije. Newman odločno zagovarja sodelovanje vseh udov Cerkve in sicer ob polnem priznavanju in spoštovanju posebnega poslanstva, ki ga je vsak posameznik prejel od Kristusa.

2. Newman bralce vabi, da bi ustrezno upoštevali soglasje vernikov. Pri tem ne misli na nekakšno učiteljsko oblast, ampak na pomen, ki jo ima vera, če jo živimo v edinosti in prepričanju. Takšna vera je zelo pomembna za zvesto predajanje razodetja naprej, saj gre za pričevanje življenja po veri. Koncilaska konstitucija o Cerkvi v tej zvezi zatrjuje: »Sveto Božje ljudstvo je deležno tudi Kristusove preroške službe, in sicer s tem, da razširja živo pričevanje za Kristusa predvsem z življenjem vere in ljubezni ...«³⁶ Takšno pričevanje je nekakšen odmev glasu tistih, ki oznanjajo vero, in za hierarhijo pomeni dragoceno oporo in vir navdiha. Newmanova zahteva, da upoštevamo tehtnost soglasja vernikov, »se naslanja na avtoriteto praktičnega verskega pričevanja, ki se po njegovem pojmovanju mora logično prilagajati in podrežati tisti avtoriteti, ki jo je edini Gospod vere položil v učiteljstvo Cerkve«³⁷.

Newman v tem kontekstu večkrat omenja *conspiratio pastorum et fidelium*. Tega ne gre razumevati samo kot sodelovanje pastirjev in vernikov, ampak tudi kot vzajemno ohrabritev in odpiranje Duhu. Pobude vernikov, v katerih od škofov in od Svetega sedeža zahtevajo spremembe v nauku ali ureditvi Cerkve, ali celo grozijo z dejanji neposlušnosti, nimajo nič opraviti s pristnim verskim čutom Božjega ljudstva, ampak so izraz političnega nesporazuma ali pa čisto posvetnega pogleda na Cerkev, to pa vodi samo v razočaranje in zmedo. Newman v enem od svojih pisem toži nad težavami, ki

nastanejo, »ko nastopi kopica majhnih 'papežev' – često so to laiki –, ki pridigajo proti škofom in duhovnikom, lastne poglede povzdigujejo na raven verskih resnic, strašijo preprosto razmišljajoče pobožne ljudi in odbijajo iščočce.«³⁸ Soglasje vernikov se ne kaže v dvomljivih akcijah proti cerkvenemu učiteljstvu in izročilu, ampak v vsakdanjem pričevanju vere, upanja in ljubezni, v praktični zvestobi evangeliju in cerkvenemu nauku, tudi in še posebej v izzivih sredi modernega sveta.

3. Papež in škofje so odločilnega pomena za ohranjanje vere. Čeprav Newman v prvi vrsti poudarja pomen verskega čuta celotnega Božjega ljudstva, pogosto govori tudi o specifičnem poslanstvu pastirjev. Spominja na četrto stoletje, ki je poznalo imenitne like škofov in cerkvenih učiteljev, vendar pa mnogi pastirji niso vršili svojega poslanstva, ker so zapadli hereziji, kompromisu ali nedejavnosti.

Newman izraža upanje, da se takšni časi ne vrnejo več. Ob vseh razlikah med obdobjem po nicejskem koncilu in tem po 2. vaticanskem koncilu morda ni povsem zgrešeno, če prepoznamo neko vzporednico: Kakor je prvemu koncilu, ki je razjasnil vprašanje Kristusove božje narave, sledilo dolgo obdobje znotrajcerkvenih preprirov glede vere v Kristusa, tako je naš čas po zadnjem koncilu, ki je poglobil nauk o Cerkvi in ga prikazal zelo uravnoteženo, zaznamovan z globoko negotovostjo in zmedo prav v eklezioloških vprašanjih.

Problemi v četrtem stoletju so v glavnem nastali zato, ker so odpovedali mnogi škofje, kot je podčrtal Newman. Ko pa gre za vprašanje vzrokov za sedanjo cerkveno in versko krizo, se velja izogniti enostranskim odgovorom, ki ne upoštevajo dovolj zapletenosti položaja. Morda pa nas lahko četrto stoletje pouči, da sta prav sodelovanje in medsebojna podpora pogumnih škofov in angažiranih laikov temeljnega pomena za predajanje vere. V tem smislu Cerkev potrebuje pastirje, ki neustrašeno oznanjajo in branijo zdrav nauk: potrebuje spoznavalce po zgledu Atanazija, Hilarija ali Avgušтина, ljudi, ob katerih verniki najdejo orientacijo in trdno oporo.

4. Kaj je v jedru to, čemur pravimo soglasje vernikov? Skupaj z velikimi teologi Newman opisuje to soglasje kot pričevanje za apostolski nauk, kot vodstvo Božjega Duha, kot odgovor na molitve vernikov.

Soglasje vernikov (*consensus fidelium*) lahko razumemo kot sad in soglasen izraz verskega čuta Božjega ljudstva (*sensus fidelium*). Ta verski čut je dar Boga, ki vernike usposablja, da v tesni povezanosti s Cerkvijo in pod vodstvom njenega učiteljstva dojema resnico in jo v življenju udejanja. Skupaj z J. A. Möhlerjem Newman o *sensus fidelium* govori kot o cerkveni zavesti ali cerkveni vesti.³⁹

Podobno kakor posameznikova vest spontano razlikuje med dobrim in slabim, tako cerkvena vest pomaga Božjemu ljudstvu, da tako rekoč instinktivno sprejema resnico in zavrača zmoto. Že nekaj let pred objavo članka v *Ramblerju* je Newman zapisal: »V oni najzgodnejši dobi je bil na delu preprosto živi duh neizmerne števila vernikov, izmed katerih nihče ni dosegel slave poznanosti, živi duh vernikov, ki so od učencev našega Gospoda sprejeli enkrat izročeno apostolsko vero in tako lepo ravnali z njo, jo tako daleč razširili in jo tako zvesto izročali iz roda v rod, – živi duh vernikov, ki so to vero tako natančno izrisano in v podrobnosti razvito zapisali, da so celo neizobražene ljudi usposobili, da so instinktivno razlikovali med resnico in zmoto in tako spontano zavračali vsako senco herezije.«⁴⁰

Za takšno instinktivno ali, povedano teološko, od Duha podarjeno razlikovanje med resnico in zmoto, nas usposablja cerkvena vest. Gre za vest, ki vključuje soglasje vernikov po vesoljnem svetu, od papeža do preprostega laika. Gre za nepretrgano povezavo s cerkvenim tokom tradicije skozi stoletja, za soglasje z nebeško Cerkvijo, torej z velikimi svetniki, mučenci in spoznavalci, s pastirji in učitelji, znanimi in neznanimi verniki, ki so vse do konca ohranjali zvestobo apostolskemu nauku. Kakor vest posameznika potrebuje oblikovanje, se mora tudi cerkvena vest Božjega ljudstva nenehno oblikovati – po delovanju pastirjev, ki vernikom posredujejo resnico v njeni polnosti in lepoti. Prek njih verniki prisluhnejo glasu Učitelja, oni jim predajajo tisto nalezljivo veselje, ki ga prinaša vera.

Ena velikih zadev Cerkve v našem času je prizadevanje, da bi v vernikih izostrila to cerkveno vest. Z Newmanom moramo podčrtati, da more Cerkev izpolniti svojo nalogo v svetu samo, če so vsi njeni udje v veri dozoreli in odrasli, če je njihova cerkvena vest oblikovana in je ni popačil duh sveta. Newmanova napoved, da neizobraženi kristjani zapadajo bodisi v ravnodušnost ali pa v praznoverje, je v našem času žal postala pretresljiva resničnost. Zato velja na vseh ravneh pospeševati izobrazbo in oblikovanje vernikov. »Cerkvi bo posredovanje vere v pluralistični družbi uspevalo le, če se bodo laiki zavedeli, da so dejavni nosilci pričevanja za vero. Tako bodo večji svoje naloge, da pričevanje in izpovedovanje vere Cerkve s svojim znanjem in ljubeznijo posredujejo svetu.«⁴¹ Danes potrebujemo novo sodelovanje in soglasje (*conspiratio*) pastirjev in vernikov, da bi vsi iz prepričanja nosili svoj delež poslanstva Cerkve, izpolnjevali njim lastne naloge in s tem, ko veselo in odločno živijo svojo vero, prispevali k novi evangelizaciji.

Opombe

¹ Znani Newmanovi življenjepisi izčrpno obravnavajo kontekst in pomen tega članka. Prim. zlasti: Charles Stephen Dessain, *John Henry Newman. Anwalt redlichen Glaubens*, Herder Verlag, Freiburg – Basel – Wien 1980, 205–230; Ian Ker, *John Henry Newman. A Biography*, Clarendon Press, Oxford 1988, 463–489; Günter Biemer, *Die Wahrheit wird stärker sein. Das Leben Kardinal Newmans*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 2002, 299–323. Za pravilno razumevanje celotnega vprašanja je dragocena naslednja temeljita uvodna študija: John Coulson, *John Henry Newman. On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine*, Collins Publications, London 1986. Nemški prevod članka je izšel v: John Henry Kardinal Newman, *Polemische Schriften. Abhandlungen zu Fragen der Zeit und der Glaubenslehre*, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1959, 253–292. 312–318. Upoštevujoč angleški izvirni naslov *On Consulting the Faithful in Matters of Christian Doctrine* bi morali naslov natančneje prevesti kot: O povpraševanju (nem. *Befragung*) vernikov v stvareh krščanskega nauka.

² Ch. Dessain, *John Henry Newman*, 211.

³ G. Biemer, *Die Wahrheit wird stärker sein*, 303–304.

⁴ John Henry Kardinal Newman, *Briefe und Tagebücher*, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1957, 246–247.

⁵ Ch. Dessain, *John Henry Newman*, 217.

⁶ J. H. Newman, *Briefe und Tagebücher*, 251.

⁷ J. H. Newman, *Polemische Schriften*, 262–263.

⁸ *Prav tam*, 263.

⁹ *Prav tam*.

¹⁰ *Prav tam*, 262.

¹¹ *Prav tam*, 264–267.

¹² *Prav tam*, 268.

¹³ *Prav tam*, 269.

¹⁴ *Prav tam*, 256. (Seveda v slovenščini in tudi v nemščini [Befragen] takšno izražanje ni običajno. Slovar za rabo besede *consult* navaja nekaj značilnih primerov: *to consult a book* – poiskati v knjigi; *to consult a dictionary* – poiskati besedo v slovarju; *to consult one's watch* – pogledati, koliko je ura. Op. prev.).

¹⁵ *Prav tam*. Iz povedanega sledi, da smemo naslov *On Consulting the Faithful* prevesti tudi kot *Pričevanje vernikov* (nem. *Zeugnis der Gläubigen*).

¹⁶ *Prim. prav tam*, 270.

¹⁷ *Prim. prav tam*.

¹⁸ *Prim. prav tam*.

¹⁹ *Prav tam*, 271.

²⁰ *Prav tam*.

²¹ *Prav tam*.

²² *Prav tam*, 271–272. Argument, ki pravi, da so nauk o Kristusovem božanstvu v 4. stoletju „daleč bolj“ ohranjali in predajali verniki kot pa škofje, je med zgodovinarji sporen. Ne moremo ga uporabljati z namenom, da bi postavljali v medsebojno nasprotje pastirje (*Ecclesia docens*) in laike (*Ecclesia docta*); teološko tega ne bi bilo mogoče zagovarjati in ne bi bilo nikakor združljivo z Newmanovim celovitim pogledom na Cerkev. Glavni Newmanov namen je povedati tole: v arijanskih zmedah so čisto vero ohranjali verniki pod vodstvom nekaterih vplivnih škofov-spoznalcev, medtem ko mnogi pastirji pod vplivom arijanskega establishmenta (privilegirane družbe) na cesarskem dvoru svoje odgovornosti učiteljev vere niso udejanjili. Med vernike spadajo samoumevno vsi udje Cerkve, torej tudi pastirji. V tem smislu je nemški prevod dela *On Consulting the Faithful* z besedami *Über das Zeugnis der Laien* enostranski; natančneje in pravilneje bi se moral glasiti *Über das Zeugnis der Gläubigen*.

²³ *Prav tam*, 273. Škof Brown je še posebej kritiziral ta stavek, ker po njegovem nasprotuje nezmožnosti Cerkve. Leta 1871 je Newman objavil tretjo izdajo knjige *Arijanci četrtega stoletja* in v dodatku pristavil skrajšano in predelano obliko študije *O pričevanju laikov v zadevah verskega nauka*. Tam je prostodušno priznal, da bi se bil mogel točneje izraziti, natančneje je formuliral nekatere dele spisa in izvirnemu besedilu dodal nekaj pojasnil. Branil se je z argumentom, da ne zanika daru nezmožnosti Cerkve, ampak trdi samo to, da cerkveno učiteljstvo v 4. stoletju nekaj časa ni bilo sposobno delovati. Prim. Coulson, *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine*, 115–116.

²⁴ *Prav tam*, 272. Močno so napadali tudi izraz, da so škofje „kot telo (zbor)“ odpovedali. Newman ga je pozneje natančneje razložil s pripombo, da ni argumentiral teološko, ampak zgolj zgodovinsko in ni imel pred očmi celotnega telesa (zbor) škofov, ampak „veliko večino“ episkopata. Prim. Coulson, *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine*, 116–117.

²⁵ . *Prav tam*, 272. K temu stavku, ki so mu prav tako oporekali, je Newman v svoji študiji navedel veliko pričevanj. Eno od njih se nanaša na slabost papeža Liberija, ki je sicer ostal pravoveren, a je v pregnanstvu soglašal z nekimi sodnim sklepom zoper Atanzija. Nadalje omenja umanjkanje številnih škofov in vrsto sinod, ki so izdale heretične ali dvoumne veroizpovedi. Hkrati je pojasnil, da z izrazom „splošni koncili“ ni imel v mislih ekumenskih (vesoljnih) cerkvenih zborov, ampak sinode, ki so jih obvladovali pretežno arijanci. Prim. Coulson, *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine*, 117–118.

²⁶ *Prav tam*, 273.

²⁷ *Prav tam*, 278–279.

²⁸ *Prav tam*, 272.

²⁹ *Prav tam*, 284–285.

³⁰ *Prav tam*, 288.

³¹ Prav tam, 290.

³² Prav tam, 290.

³³ Prav tam, 292.

³⁴ Drugi vatikanski koncil, dogmatična konstitucija o Cerkvi (*Lumen gentium*), 12.

³⁵ Prav tam, 32.

³⁶ Prav tam, 12.

³⁷ G. Biemer, *Die Wahrheit wird stärker sein*, 309.

³⁸ Charles Stephen Dessain, Thomas Gornall (ur.), *The Letters and Diaries of John Henry Newman*, Vol. XXIII, Clarendon Press, Oxford 1973, 272. Lasten prevod. Prim. Kongregacija za verski nauk, Navodilo *Donum veritatis* o cerkveni poklicanosti teologa (24. maja 1990), 35: »Dejansko mnenj vernikov ne moremo preprosto enačiti s *sensus fidei*; le-ta je namreč posebna vrsta teologalne vere, ki se ne more motiti, saj je dar Boga, ki podarja osebno pritrdivitev resnici. Ta osebna vera je hkrati vera Cerkve, kajti Bog je Cerkvi zaupal besedo v varstvo, zato velja: kar vernik veruje, je prav to, kar veruje Cerkev. Zato *sensus fidei* po svoji naravi vključuje globoko ujemanje duha in srca s Cerkvijo, ali drugače: vključuje *sentire cum Ecclesia*. Če se torej teologalna vera kot takšna ne more motiti, pa utegne vernik imeti zmotna mnenja, saj vse njegove misli ne izhajajo iz vere. Ideje, ki so razširjene znotraj Božjega ljudstva, se ne ujemajo kar vse po vrsti z vero, zlasti ker nanje zlahka vpliva javno mnenje, ki ga usmerjajo moderna sredstva komunikacije. Ni brez razloga, da 2. vatikanski koncil poudarja neločljiv odnos med *sensus fidei* in vodenjem Božjega ljudstva, kar je delo učiteljstva pastirjev: obe resničnosti sta neločljivo povezani. Izjave učiteljstva hočejo zagotoviti edinost Cerkve v Gospodovi resnici. Pomagajo k temu, da Cerkev ostaja v resnici spričo dejstva, da so spremenljiva mnenja lahko zaznamovana s samovoljo. Izjave učiteljstva so izraz poslušnosti Božji besedi.«

³⁹ Prim. J. H. Newman, *Polemische Schriften*, 270.

⁴⁰ G. Biemer, *Die Wahrheit wird stärker sein*, 305–306.

⁴¹ Gerhard Ludwig Müller, *John Henry Newman*, Sankt Ulrich Verlag, Augsburg 2010, 144.